

Piše

Danka Savić (Priština)

danka@slobodna-bosna.ba

U prepunoj sali prištinskog hotela *Grand* vidno potreseni ljudi okupljeni iz čitave regije gledali su jezive prizore ubijanja srebreničkih mladića koje su izveli pripadnici **Škorpiona** u Trnovu. Video zapis koji je, nakon prikazivanja Tribunala u Haagu, zgrozio svijet, izazvao je emocije kao da se tek saznalo za njega. Slijedile su traumatične, individualne ispovijesti ljudi svih nacija iz država nekadašnje Jugoslavije, na koje niko u sali nije mogao ostati ravnodušan. Četiri stotine ljudi iz čitave regije okupilo se početkom ove sedmice u Prištini, na najvećem skupu ovog tipa na Kosovu u posljednjoj deceniji, kako bi razgovorali o uspostavi regionalne komisije za utvrđivanje istine o ratnim zločinima koja će se koristiti sudskim činjenicama (utvrđenim u suđenjima pred Haškim tribunalom, međunarodnim krivičnim vijećima na Kosovu i nacionalnim sudovima u BiH, Hrvatskoj, Srbiji i Crnoj Gori) te organizirati javna saslušanja žrtava i provesti dodatne istrage o ratnim zločinima.

SUOČAVANJE S PROŠLOŠĆU

Kosovski mediji su gotovo potpuno ignorirali održavanje Foruma o uspostavljanju pravde u postjugoslovenskim društvima, koji su Fond za humanitarno pravo iz Beograda, Documenta iz Zagreba, Istraživačko-dokumentacioni centar iz Sarajeva, te Udruženje Shpresimi i Community Building Mitrovica sa Kosova organizirali u Prištini, a u ime organizacija za ljudska prava i udruženja žrtava. Ispovijesti žrtava jedan su dio ovog skupa. Iako je Forum otvorio **Fatmir Sejdiu**, predsjednik Kosova, riječima da Kosovo podržava inicijative za suočavanje sa prošlošću "jer želi da sazna sudbinu nestalih u sukobima", vijest o ovom događaju prenijeli su samo dnevni list *Zeri* i kosovska državna televizija.

Još prije dvije godine, tri spomenute nevladine organizacije iz Beograda, Zagreba i Sarajeva pokrenule su inicijativu za uspostavu jedinstvene komisije za utvrđivanje činjenica o dešavanjima u toku ratova na ovim prostorima, a okupljanje u Prištini je potvrdilo koliko je i postizanje konsenzusa unutar nevladinog

Trauma susret s prošlošću

Ove sedmice je u Prištini održan skup o uspostavljanju pravde u postjugoslovenskim društvima, koji su organizirale nevladine organizacije i udruženja žrtava iz zemalja bivše Jugoslavije, a čiji je cilj uspostava regionalne komisije za utvrđivanje istine o zločinima; naša novinarka jedina je iz BiH pratila rad ovog foruma

KOSOVSKA PRIJESTOLNICA OKUPILA REGIONALNI NEVLADIN SEKTOR: Četiri stotine ljudi iz čitave regije okupilo se početkom ove sedmice u Prištini kako bi razgovarali o uspostavi regionalne komisije za utvrđivanje istine o ratnim zločinima

U Prištini se okupile nevladine organizacije iz Srbije, Hrvatske, BiH, s Kosova

ntičan S ću

GRAND CASINO

BASHKESIA ISLAME
URINE PWABESIA

sektora o pitanjima oko kojih se njihove vlade nisu mogle dogovoriti težak i dugotrajan posao. Ne samo na regionalnom, takva vrsta konsenzusa još uvijek nije postignuta ni unutar država. **“I pored toga, jasno nam je da bez regionalnog pristupa nema uspjeha u suočavanju sa prošlošću. Bilo je izuzetno važno da približimo Kosovo i ojačamo svoje veze sa snagama unutar civilnog društva u dijelu regije koji je do sada bio potpuno zaobiden. Zato za nas”,** prema riječima organizatora, **“skup u Prištini ima posebnu težinu.”**

Dvodnevni razgovori, koji se završavaju uoči izlaska ovog broja *Slobodne Bosne* (srijeda, 29.10) potvrdili su ranije najave - milion potpisa iz zemalja nekadašnje Jugoslavije trebalo bi biti prikupljeno za osnivanje komisije za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima, a potpisi građana će početkom 2009. biti predati nacionalnim vladama. Regionalna komisija za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima u bivšoj Jugoslaviji (REKOM) prikupljala bi podatke do kojih su došli različita nevladina udruženja i Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju, a djelovala bi kao forum u okviru kojega bi žrtve iz svih država nekadašnje Jugoslavije mogle govoriti o onome što su preživjele. Skup u Prištini prvi dio svog rada posvetio je potresnim ispovijestima žrtava iz država nekadašnje Jugoslavije i zaista je potvrdio da postoji ogromna potreba žrtava za ovakvom vrstom susreta i suočavanja.

VRAĆANJE DOŠTOJANSTVA ZRTVAMA

Regionalna komisija za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima neophodna je i zato što, kako je kazala, **Nataša Kandić**, direktorica srbijanskog Fonda za humanitarno pravo, **“ako imamo u vidu dinamiku suđenja do kraja 2020, sudovi u regiji mogu da procesuiraju najviše 1.200 počinitelja ratnih zločina, što ne bi obezbjedilo tačan pregled počinjenih ratnih zločina, vraćanje ljudskog dostojanstva žrtvama i poverenja među etničkim zajednicama”**.

Komisija kakva se najavljuje treba da obezbijedi javnu platformu za žrtve “kako bi govorile svojim glasom i bile priznate od ostalih”. Osim toga, osnivanje regionalne komisije za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima, uvjereni su organizatori, može pomoći radu tužiteljstava u regiji prikupljanjem, korištenjem, organiziranjem i čuvanjem dokaza koji se mogu koris-

va, jedino izostala udruženja iz RS-a u znak protesta zbog priznanja Kosova?!

PODRŠKA PREDSEDNIKA:
Forum je otvorio predsjednik
Kosova Fatmir Sejdiu

I KOSOVSKI SRBI ZA DIJALOG:
Simo Spajić, predsjednik
udruženja Srba sa Kosova,
također je bio učesnik skupa

DUG PUT DO ISTINE: Okupljanje u Prištini je potvrdilo koliko je i postizanje konsenzusa unutar nevladinog sektora o pitanjima oko kojih se njihove vlade nisu mogle dogovoriti težak i dugotrajan posao

titi za pokretanje i vođenje krivičnih postupaka. Spomenute tri organizacije suđenja za krivična djela smatraju najvažnijim pravnim instrumentom za utvrđivanje pojedinačne krivične odgovornosti za počinjene ratne zločine, "ali su svjesni objektivnih ograničenja kao što su potrebno vrijeme za provedbu dokaznog postupka, osiguranje i strah svjedoka, starost i umiranje svjedoka i počinitelja." Među nešto više od četiri stotine ljudi iz država nekadašnje Jugoslavije (četrdesetak iz BiH) predstavnika udruženja žrtava, aktivista organizacija za ljudska prava i ženskih grupa itd...iz cijele regije nije bilo nikoga iz Republike Srpske, koji su ovaj skup bojkotirali u znak protesta zbog priznanja Kosova. No, čak polovina učesnika bila je iz Prištine. **Shukrije**

Gashi, direktorica Centra Partners - Kosova, kako nam je kazala, došla je podržati inicijativu skupa kao ideju iako smatra da je još uvijek rano govoriti o formiranju Koalicije. "Rane su još svježije. **Kao neko ko se dugo bavi ovim pitanjima nemam kredibilitet otići onima koji su stradali i tražiti od njih da podrže inicijative koje dolaze iz Srbije. Većina građana Kosova jako poštuje gospođu Kandić, ali da nešto konkretno urade nisu spremni. Prvo treba svi da prihvatimo novu realnost, a to je kosovska država. Zato je za mene ovaj skup dobar početak**", kaže ona.

I NEVLADIN SEKTOR PODIJELJEN

Otpori prema inicijativi koju su prije dvije godine pokrenuli organizatori skupa

(kao i rezerva prema mogućnosti da takva ideja zaživi) postoje i u drugim zemljama bivše Jugoslavije, a procjene učesnika sa Kosova govore da je njihov nevladin sektor u ovom trenutku podijeljen po ovom pitanju, te da je oko pedest posto za, a isto toliko protiv osnivanja ovakve komisije.

S druge strane, pitanje ratnih zločina užasan je teret za Kosovo. **Roy Reeve**, zamjenik šefa misije EULEX-a, najavio je da će ova misija početkom decembra na Kosovu preuzeti odgovornost za istrage o svim zločinima i nestalim osobama, te da će u tome blisko saradivati sa predstavnicima civilnog društva. Prema njegovim riječima, misija EU preuzet će od UNMICA 1.200 predmeta koje se odnose na ratne zločine i 300.000 dokumenata o neriješenim postupcima. Na Kosovu još

REGIONALNA INICIJATIVA ZA POMIRENJE: Važnu ulogu u organizaciji skupa imala je Nataša Kandić, direktorica beogradskog Fonda za humanitarno pravo

MANJINE, KLJUČNI TEST ZA DEMOKRATSKO KOSOVO

Predstavnici Srba i Bošnjaka na Kosovu kažu da pomaka ima, ali da se vlasti i dalje malo bave pitanjima važnim za manjine

Iako su ratni zločini i suočavanje s njima važni za Kosovo, u ovom trenutku u javnosti se mnogo više pažnje posvećuje drugim pitanjima - dolasku EU misije, stvaranju državnih institucija, nastavku priznavanja od strane drugih država itd. Prema posljednjim najavama kosovskih zvaničnika, Kosovo će do proljeća naredne godine postati član MMF-a i Svjetske banke, a do juna 2009. će imati svoje vlastite sigurnosne snage. Nove, iako naoružane snage bit će primarno nadležne za reakciju u kriznim situacijama, uništavanje eksplozivnih sredstava i civilnu zaštitu, a KFOR će nadzirati njihov rad. Kosovski zaštitni korpus koji će biti raspušten u decembru 2008, broji preko 5.000 pripadnika, ali nove snage će imati samo polovinu tog broja, te 800 rezervnih pripadnika. Njemački ministar odbrane **Franz Josef Jung** najavio je ovih dana da će njegova zemlja odvojiti 7 miliona eura za uspostavu ovih snaga. Komunikacija sa srpskom zajednicom i drugim manjinama jedan je od ključnih uvjeta koje je međunarodna zajednica postavila pred kosovske vlasti. **Slobodan Petrović** predsjednik je Samostalne liberalne stranke, koja učestvuje u radu kosovske vlade, a koja pored njega ima dvojicu Srba na ministarskim funkcijama: za rad i socijalnu brigu, i za povratak i zajednice. U Parlamentu Kosova, od ukupno 120 poslanika, imaju osam svojih predstavnika. **"Nije situacija zlatna, ali ima poboljšanja i sve puno bolje izgleda nego što je to izgledalo prije šest mjeseci. Jedan od pozitivnijih primjera je to što se upravo završavaju tri zgrade sa sedamdeset stanova (Laplje selo) za srpske povratnike u budućoj opštini Gračanica. Značajan faktor i dalje ostaje odnos Srbije prema nama i, iako i tu ima promjena, nisu onolike kolike smo očekivali"**, kaže on.

Numan Balić, jedan od dva poslanika SDA u Parlamentu Kosova, kaže da je za bošnjačku zajednicu (prije rata na Kosovu je živjelo 75 hiljada Bošnjaka, sada ih ima 30 do 35 hiljada), nedostatak perspektive na Kosovu dominantan osjećaj, iako su stvoreni uvjeti za njihov bolji život. **"Imamo ljude u institucijama, policiji, sudovima, opštinskim vlastima. Riješili smo pitanje obrazovanja na bosanskom jeziku, imamo osnovne i srednje škole, imamo fakultet, u medijima smo zastupljeni, imamo program na bosanskog jeziku deset minuta dnevno i jedan sat sedmično. Dakle, napravili smo temelje za naš život na Kosovu i mi ćemo, ako Bog da, ostati ovdje, ali suštinsko pitanje kada govorimo o Bošnjacima na Kosovu jeste to što se oni i dalje osjećaju zapostavljeni i da su u neravnopravnom položaju."** Prema njegovim riječima, nakon proglašenja još je veći broj mladih koji napuštaju Kosovo ("napuštaju

posebno Bošnjaci pečke regije..., Gorani iz Dragaša, nešto manje Bošnjaci iz Župe").

"Kosovo se bavi uglavnom statusnim pitanjima, ali malo pitanjima koja su važna za manjinske zajednice", objašnjava Balić. Privatno poduzetništvo i dalje je nerazvijeno, a od ulaganja bh. firmi zbog nedostatka informacija, kako kaže, nema još ništa, **"Ljudi u BiH nisu obaviješteni, kosovsko tržište za njih je nepoznato, bilo je nekih inicijativa, ali uglavnom pojedinačnih."**

NUMAN BALIĆ: "Ljudi u BiH nisu obaviješteni, kosovsko tržište za njih je nepoznato, bilo je nekih inicijativa, ali uglavnom pojedinačnih."

nije pronađeno i identificirano 1.550 osoba, a 400 pronađenih tijela treba identificirati.

Ideja o stvaranju "javnog prostora gdje će se čuti glas žrtava i koja će objediniti snage zainteresirane za utvrđivanje činjenica o zločinima počinjenim tokom rata" nastala je prije dvije godine. Konsultacije o potrebi osnivanja regionalnog tijela započete su u maju 2006. godine, na Prvom regionalnom forumu, nastavljene u Zagrebu, u februaru 2007., potom u

Beogradu u februaru 2008. godine. Koalicija za REKOM planira prikupiti milion potpisa za osnivanje REKOM-a i početkom 2010. podnijeti parlamentima država nasljednica nekadašnje Jugoslavije inicijativu za otvaranje parlamentarne rasprave o osnivanju i mandatu regionalne komisije za utvrđivanje ratnih zločina. Prema podacima organizatora Foruma, u ratovima na prostoru bivše Jugoslavije stradalo je više od 130.000 ljudi, a još se ne zna sudbina preko 17.000 ljudi.

Do 2004. godine suđenja u zemljama nastalim raspadom nekadašnje Jugoslavije u većini slučajeva bila su bez učešća svjedoka. Zahvaljujući Fondu za humanitarno pravo i Udruzi obitelji branitelja iz Hrvatske Vukovarske majke, oštećeni iz Hrvatske prvi put su svjedočili pred Vijećem za ratne zločine u Srbiji u predmetu Ovčara, protiv optuženih za ratni zločin prema ratnim zarobljenicima. Od tada nacionalna tužiteljstva surađuju prije svega u osiguravanju dokaza i ohrabivanju svjedoka da sudjeluju u suđenjima na sudovima država u regiji. ♦